

LEYLA VÜ MECNUN

Adalet ÖZKIL*
Merve TANBAŞI***

Özet: İnsan yaşadığı hayat içerisinde hayatı beraber paylaştığı canlılar ve nesnelerle sürekli bir iletişim halindedir. Tarihsel süreç içerisinde insanların kendisinin dışındaki canlılardan en çok hayvanlarla iletişim kurduğu görülür. İnsan hayvanların bir kısmını evcilleştirip onları hem hizmet için hem de gıda gereksinimleri için kullanmıştır. Hayvanlarla bu ilişkinin bir neticesi olarak dile hayvanlarla ilgili pek çok kelime ibare deyim ve atasözü girmiştir. İnsanlar hayvanlara zanaat ve sanat figürleri olarak da ürün ve eserlerinde yer vermişlerdir.

Fuzulinin Leyla vü Mecnun adlı mesnevisinde de hayvanların bu özellikleriyle ilgili pek çok beyit vardır. Şair bu beyitlerde hayvanları gerçek anlamlarından çok mecazi anlamlarıyla kullanmıştır. Şairin bir hayvanı bazen birden çok kişinin göstereni olarak metne dahil ettiği görülür. Hayvanlar bazen de hem olumlu hem de olumsuz bir durumun ifadesi içerisinde somut gösteren olarak yer alırlar. Bu bildiri de Fuzulinin Leyla vü Mecnun adlı mesnevisinde yer alan hayvanlar bu ve buna benzer durumlar açısından incelenip değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Leyla vü Mecnun, Mesnevi, Hayvanlar, Şiir.*

Leyla And Mecnun

Summary: In the course of his life, humans are in constant communication with living beings and objects with whom he shares his life. Throughout history, it is seen that humans communicate the most with animals than with other living beings. Humans have domesticated some animals and used them both for service and for their food needs. As a result of this relationship with animals, many words, phrases, idioms and proverbs about animals have entered the language. People have also included animals in their products and works as figures of craft and art. There are many couplets about these characteristics of animals in Fuzuli's Leyla vü Mecnun mesnevi. In these couplets, the poet used animals with their metaphorical meanings rather than their literal meanings. It is seen that the poet sometimes includes an animal in the text as a signifier of more than one person. Animals sometimes take place as concrete signifiers in the expression of both a positive and a negative situation. In this paper, the animals in Fuzuli's Leyla vü Mecnun mesnevi have been examined and evaluated in terms of these and similar situations.

Key Words: *Leyla and Majnun, Masnavi, Animals, Poetry.*

Giriş

İnsan doğada tek başına yaşayan bir varlık değildir. Yeryüzü insanı canlı ve cansız varlıklarla çevreleyen ve her varlığı birbirine bir var olma ve yaşama zinciri halinde bağlayan bir hayatıyete sahiptir. Dünyadaki besin zincirinin en üstünde yer alan insan yaşamasının diğer varlıklara bağlı olmasından dolayı hayvanlarla bitkilerle ve diğer cansız varlıklarla kesintisiz bir münasebet halindedir. Bu yazının konusu Leyla vü Mecnun mesnevisinde hayvanlar olduğu için bitkileri ve cansız varlıkları konu dışı bırakarak insanın hayvanlarla ilişkisi üzerinde duracağız.

İnsan dünya da var oluşundan beri hayvanlarla irtibat halinde bir varlıktır. İnsanın hayvanlarla temasında bazen av bazen avcı ve bazen de özenme ve örnek alma biçiminde ilerleyen bir ilişkisi vardır. İnsanlık kendi hayat serüveni içerisinde kadim zamanlarda kimi hayvanlara üstünlük kurmuş kimi hayvanlardan korkup sakınmış ve kimi hayvanlardan da evcilleştirerek hizmetinde kullanmıştır. Bu bağlamda yırtıcı hayvanlarla münasebetlerinde kendisinden güç bakımından üstün olan hayvanlara karşı bir hayranlık, saygı ve korku tavrı içerisinde olmuş ve kendisinin güç bakımından korku saygı ve hayranlık nesnesi olmuş ve bu hayvanlara benzetmeye çalışmıştır. İnsanlığın kadim anlatısı olan mitler insanın bu hayvanlara üstünlük göstermesi ve o üstünlüğe bağlı olarak toplum içerisinde alplik ve yiğitlik gibi unvanlar almasına neden olmuştur ve diğer mitolojileri diğer tarafa bırakırsak bu

* Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek lisans Öğrencisi ORCID: 0009-0006-5906-8335

*** Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek lisans Öğrencisi ORCID:0009-0009-1457-9969

ilişkiyi sadece Türk mitolojisinde ele alsak bile insanlarla hayvanlar arasında sosyal hayata etki eden çok değişik tablolarla karşılaşırız.

Mesela Türklerin atası olan Oğuz kağan ormanda kabilenin insan ve hayvanlarına zarar veren gergedanı öldürmek suretiyle bir statü kazandığını görürüz. Dede korkut hikâyelerinde kahramanların muhtelif yırtıcı hayvanları yenerek isim almaya hak kazandıkları görülür. Söz gelimi çocuk yaştaki Boğaç han üzerine gelen azgın bir boğayı yenerek Dede Korkut'tan alplik adı olan boğaç adını almaya hak kazanır. Türk mitolojisinde Umay ana gökten kanatlı at olarak iner bazen geyiğe dönüşür kuş olarak da Hüma kuşu olarak kavminin üzerinde uçar ve bu uçuşla kutlu gölgesinin üzerine düştüğü insanlara ikbal yol açar. Ergenekon destanında çıkış yolunda beliren bir bozkurt Türklere çıkış yolunu gösterir ve onlara önderlik eder. Evliya menkıbelerinde veliler genellikle barışı sembolize eden güvercin kılığına bürünmeyi ve güvercin olarak görünmeyi tercih ederler. Bazen turna kılığına girdikleri de görülür. Türk mitolojisinde şaman dünya ağacına tırmanarak göğün kapısına ulaştığında o kapıyı iki kartalın beklediği görülür. Şaman bu kartallar vasıtasıyla isteklerini Ülgen'e ulaştırır.

İnsan aslan, kaplan ve ayı gibi yırtıcılara hedef olmamak için onlarla mücadele edecek vasıtalar geliştirir ve bu vasıtaları savaşmak içinde kullanır. Ancak insanın hayvanlarla ilişkisi salt öldür ve yaşat ilişkisi biçiminde yürümez. İnsan hayvanlardan at, sığır, koyun, keçi, köpek, deve, tavuk ve eşek gibi canlıları evcilleştirerek onlardan yaşamak, barınmak ve hayatını idame ettirmek gibi amaçlar için yararlanmıştır. Özellikle atın evcilleştirilmesi insan hayatında adeta bir devrim olmuştur. Atlar sayesinde uzak mesafelere gitmiş, ordular kurmuş ve atı dünyayı fethetmenin bir aracı olarak kullanmıştır. Büyük baş ve küçükbaş hayvanların et ve sütlerinden yararlanmak suretiyle beslenme gereksinimlerini teminat altına almıştır. Güvercinleri ehlileştirip haberleşmede kullanmıştır. Bütün bu ilişkilere yakından bakınca insanın gelişmesinde ve insanlık olarak mesafe almasında hayvanların yadsınamaz ölçüde büyük katkıları olmuştur. İnsan, hayvanları salt maddî planda kullanmamış onları kendi zihinsel gelişiminin en üst basamağı olan edebiyat ve sanatta da duygu ve düşüncelerini ifade etmede birer sembol olarak kullanmıştır. İnsan yeryüzünde karşılaştığı ehlileştirdiği veya yabanıl gördüğü hayvanları kozmik âleme de taşımış yerdeki aslan, akrep, yengeç, koyun, sığır ve balık gibi hayvanları burçlar göğüne isim ve ifade olarak taşımıştır. Ayrıca mitolojik ejderha ve Hüma gibi hayvanları da kozmik âleme takımyıldızlar olarak yerleştirmiştir.

Fuzuli Leyla vü Mecnun mesnevisinde kurmaca kahramanları tasarladığı hayat dekoru içine yerleştirirken o hayat içerisindeki tabi akışın bir sonucu olarak kahramanlar ve kahramanların çevresindeki şahıslar kaçınılmaz olarak içinde yaşadıkları hayatı o hayatın tamamlayıcı unsuru olan hayvanlarla paylaşırlar. Şair eser içerisinde kahramanların kurgulandıkları coğrafya içerisinde o coğrafyanın gerçeğine uygun olan hayvanların yanında hayal ürünü olan hayvanlara ve bu hayvanların kozmik âlemdeki karşılığı olan hayvanların adını alan takımyıldızlara yer verir.

Fuzulinin Leyla vü Mecnunda bulunan hayvanları eserdeki veriler ışığında: Kanatlılar, dört ayaklılar, sürüngenler, böcekler, mitolojik hayvanlar ve kozmik hayvanlar olmak üzere altı gruba ayırmak mümkündür. Şimdi bu gruplara yakından bakarak şairin bu hayvanları hikâye içerisinde hangi bağlantı, işlev, metafor ve mecaz ve reel açıdan işlediğini görelim.

Bülbül

Sinekkapanlar familyasından olan bülbül takriben 15-17 cm uzunluğunda 18-23 gr ağırlığında bir kuş olup üst tüyleri ve sırtı kıızıla çalan düz kahverengi renkte olup alt tüyleri ise donuk sarıdır.

Fuzuli Leyla vü Mecnunun sebab-i telif kısmında bülbülü bizzat kendisinin göstereni olarak ele aldığı aşağıdaki beyitte kendisini bir iştret meclisi içerisinde gösterir ve o meclisin bir afiyet ve esenlik baharı olduğunu kendisinin de bahara benzeyen bu mecliste şiir söylemekten kinaye olarak ağlayıp inleyen kararsız bir bülbül olduğunu belirtir:

***Ol bezm idi âfiyet bahârı
Men bülbül-i zâr ü bî-karârı***

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(O meclis, bir âfiyet baharı idi ve ben (o meclisin) ağlayıp inleyen kararsız bülbülü idim.)

Mecnun'un yolda Leyla'ya rastlaması sahnesinin anlatıldığı kısımda Leyla'nın Mecnun üzerindeki tesirine girizgâh niteliğinde gülün yüzündeki peçe niteliğindeki goncayı yırtarak açması ve o örtünün altından çıkan güzelliğe karşı bülbülün inleyişi resmedilir. Burada gül Leyla'yı bülbül de Mecnunu temsil etmektedir.

***Salmışdı nikâb çehreden gül
Çekmişdi sürûd-ı nâle bülbül***

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Gül, yüzünden örtüyü atmış; bülbül, inleyen şarkılar söylemeye başlamıştı...)

Mecnunun Leylanın bulunduğu yerden ayrıldıktan sonra ağlayarak kırıları dolaştığı bir sahnede leylaya duyduğu aşk ve özlem acısını bülbüllere aktardığı anlatılır. Burada aşk derdi içerisinde yalnız kalan Mecnunun bu derdi anlatmak için bir muhataba ihtiyaç duyduğu belirtilir. Şair bize bir aşığın daima aşk derdini anlatacağı bir muhataba ve aşk sırrını paylaşacağı bir dost gereksinim olduğunu kavratmaya çalışır:

***Bülbüllere şerh ederdi hâlin
Kumrîlere mihnet ü melâlin***

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Bülbüllere halini açıyor, kumrulara hüznünü ve derdini döküyordu.)

Mecnunu babasının çölde bulduğu sahnede baba, oğlunu üst baş perişan bir halde görünce üzüntüden yakasını yırtıp Mecnuna ey zulüm ve eziyet bahçesinin bülbülü diye hitap eder. Burada Mecnun aşk acısından kopardığı feryatlar dolayısıyla baba tarafından inleyen bir bülbüle benzetilir:

***Sonra yaha yırtup etdi feryâd
K'ey bülbül-i bâstân-ı bî-dâd***

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Sonra yakasını yırtıp şöyle feryat etti: "Ey eziyet bahçesinin bülbülü!")

Babasının öğütlerine kulak asmayan Mecnun kendi halini anlatırken babası gibi o da ağlayıp inleme yönünden kendini bülbül olarak niteler ve Leylayı da gül olarak zikreder. Leyladan vazgeçemeyeceğini muradı gül olanın derdine lalenin derman olmayacağını belirterek Leyladan vazgeçmeyeceğini belirtir:

***Bülbül gül için kılânda nâle
Derdine devâ olur mı lâle***

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

("Bülbül, gül için ağlayıp inerken, hile onun derdine derman olur mu?")

Aşağıdaki beyitte Leyla ile arkadaşları kıra çıktıklarında gönüllerince eğlenirler ve söyledikleri şarkılarla bülbüllere eşlik ederler. Şair Leyla ve arkadaşlarının söyledikleri şen şarkıları bir bülbül korosunun müşterek nağmelerine benzetir.

***Gâh eyleyüben sürûdlar sâz
Bülbüllere oldılar hem-âvâ***

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Kâh şarkılar söyleyerek bülbüllere eşlik ettiler, kâh oyunda gösterdikleri hünerlerle şimşir ağacını bile mahcup ettiler.)

Leyla Mecnuna yazdığı özür mektubunda kendisini kafes içerisine kapatılmış ve bu kafes içerisinde aşk ve hasretle inleyen bir bülbüle benzetir:

***Men bülbül-i bâğ-ı firkatem zâr
Ammâ kafes içreem giriftâr***

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

("Ben, ayrılık bahçesinin ağlayan bülbülüymü ama kafes içine kapatılmışım.")

Babasının deveyle gelip Mecnunu çölden götürmek istemesine Mecnun itiraz eder ve adeta bahar da gül açan bir fidan gibi yanakları al al olarak ve dertli bir bülbül gibi coşarak babasına çölden ayrılmayacağını söyler. Buradaki bülbül imajında Mecnunun babasına zaman zaman öfkeyle zaman zaman ise ağlayıp inleyerek cevap verdiği gerçeği gizlidir:

Gül-bün kimi kanı cûşa geldi

Bülbül sıfatı hurûşa geldi

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Gülfidanı gibi kanı coştı ve bülbül gibi şöyle dile geldi:)

Aşağıdaki beyitte haberci olan Zeyd Mecnunun gönül sırlarını dinledikten sonra Leylanın bulunduğu yere doğru yola çıkar. Pervane Leylayı bülbül de Mecnunu temsil etmektedir:

Pervâne sözün deyüp çerâğa

Bülbül haberin yetürdi bâğa

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Pervanenin sözünü çerağa iletti; bülbülün haberini bâğa ulaştırdı.)

Aşağıdaki beyitte Leyla Mecnunu tanınmaz bir halde bulur. Mecnun Leylaya ben Mecnunum deyince Leyla karşısındaki bir deri bir kemik kalmış zatın Mecnun olduğundan şüphelenir ve ona bir karganın kendisini bülbül olarak takdim etmesinin aldatıcı olduğunu söyler burada Mecnun görüntüsüyle kargayı Leylanın zihnindeki haliyle de bülbülü ifade etmektedir:

Hâsâ deye zâğ bülbülem men

Yâ lâf ura hâr kim gülem men

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

("Haşa ki, karga, 'Ben bülbülüm' desin; diken, gül olduğundan dem vursun!")

Aşağıdaki beyitte Leylanın kendi güzelliğini Mecnuna göstermesine mukabil Mecnun onu görmezlikten gelir. Leyla bunun üzerine gülün kendisini gösterdiği bir yerde bülbülün anlamazlıktan gelmesini gaflet olarak niteler:

İzhâr cemâlin eylemek gül

Bülbül görüp eylemek tegâfûl

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Gülün, yüzünü göstermesine karşılık, bülbülün bunu anlamazlıktan gelmesi gaflettir!..)

Leyla mecnunun kendisini tanımazlıktan gelmesi üzerine son derece üzüldüğü yanık bir gazel okur ve bütün çabası gülü elde etmek olan bülbülün gülü gördüğü halde ona meyletmemesini yaratılışa aykırı bir durum olarak niteler:

Gül temennâsında derler bülbülün gavgâların

Çün gülü gördükde kılma meyl bu gavgâ nedür

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Bülbülün gayreti gül arzusu yolundadır derler;

Ama gülü gördüğünde de meyletmez, peki bu dava nedir?)

Mecnun kendi hor ve hakir halinden kurtarması için Allaha yalvarırken duygulanıp bir gazel söyler ve burada kendisini ettiği feryatların boşuna olmadığını bir zavallı bülbüle benzetir:

Bülbül-i zârem değül bîhûde feryâd etdiğüm

Kalmışem nâlân kafes kaydinde gül-zâr isterem

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Zavallı bir bülbülüm, ettiğim feryat boşuna değil;

Kafeste ağlar hâlde kalmışım, gülzârı isterim ...)

Görüldüğü üzere bülbülle ilgili 13 beyit içerisinde bülbül metaforu sadece aşığı belirtmez. Fuzuli bu metaforu mesnevi içerisinde değişik gösterenlerle irtibatlandırır. Buna göre bülbül 9 yerde Mecnun'un göstereni olarak işlenir. Ancak bir yerde eziyet veren bir bülbül bir beyitte de kendisini bülbül gösterme biçiminde ayırım vardır. Bülbül bir beyitte Leylanın göstereni bir beyitte de Fuzuli'nin göstereni olarak yer alır. Bülbül genellikle metaforik olarak kullanılır 13 beyit içerisinde sadece bir yerde gerçek anlamında kullanılır. Ancak bu haldeyken bile derttaş işleviyle kullanıldığı için metaforiktir.

Yırtıcı kuşlar takımından olan şahin atmacagiller ailesindendir. Şahin geniş kanat ve yuvarlak bir kuyruğa sahip olduğu için havada süzulebilen bu özelliğinden dolayı avlarını havada yakalayan bir kuştur. Sert ve güçlü pençeleri olan şahinin tüyleri ayak kısmına kadar vücudunu kaplar kıvrımlı ve çengel görünümlü bir gagaları vardır.

Şahin

Fuzuli aşağıdaki beyitte şahini kendi şiirlerinin bir göstereni olarak anlam şahini olarak niteler. Çünkü onun şair doğasının şahini olarak daima yükseklerde uçar:

Geh tarz-ı kasîde eylerem sâz

Şeh-bâzum olur bülend-pervâz

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Zaman olur, kaside tarzını uygun bulurum, tabiatımın şahini yükseklerde uçar;)

Aşağıdaki beyitte Leylanın gözü ceylana bakışı da şahin bakışına benzetilir. Buradan hareketle onun keskin bakan gözlere sahip olduğu ve muhatabının gönül kuşunu avlayacağını hissettirir:

Şehbâz bahıslu âhu gözlü

Şîrîn hareketlü şehd sözlü

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Şahin bakışlı, ahu gözlü, şirin davranışlı ve tatlı sözlü idi.)

Aşağıdaki beyitte İbn Selam anlatılırken onun yiğit ve avlanmada mahir bir şahsiyet olduğuna vurgu yapılır ve ava çıktığında altında kartal gibi kanatlanmış bir atı ve kolunda da bir av şahini vardır.

Av kasdına eylemişdi pervâz

Altında ukâb elinde şehbâz

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Altında at ve elinde şahinle av maksadıyla kanatlanmıştı ...)

Aşağıdaki beyitte babası Mecnuna Leylaya gönül vermekten vazgeçmesini çünkü ona İbn Selamın talip olduğunu belirterek seni avlayan talihli şahin başka birinin kolunda kanat çırpıyor diye uyarır burada Leyla şahine Mecnunda şahinin avladığı bir kuşa teşbih edilir.

Sen saydı olan huçeste şehbâz

Her lahza kılur bir elde pervâz

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

("Seni avlayan talihli şahin, her an bir başka elde kanat çırpıyor;")

Aşağıdaki beyitte Mecnun'u çölde görmeye giden Leyla'nın peşinden giden bir görevlinin onu eve götürmesi anlatılır burada yuvaya getirilen şahinden kasıt Leyla'dır:

Şehbâzı yetürdi âşiyâna

Tapşurdu nihâli bâğ-bâna

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Şahini yuvaya getirdi; fidanı bahçivana teslim etti.)

Leyla ve mecnun da şahin beş yerde kullanılır. Üç beyitte Leyla'nın göstereni olan şair bir beyitte şahin poetik bir unsur olarak başka bir beyitte de evcilleştirilmiş bir av kuşu olarak kullanılır.

Güvercin

Güvercingiller ailesine mensup olan güvercin orta büyüklükte bir kuştur. Evcilleştirilebilen güvercinler doğru adrese mesajı teslim ettikten sonra tekrar alıştırıldıkları mekâna geri dönerler (Hayriye DURKAYA,2010). Genellikle mavimtırak, boz, kahverengi ve beyaz renklerde olur.

Aşağıdaki beyitte Mecnun çölde ağlayıp gezerken bir tuzağa düşmüş bir güvercine rastlar

Bir menzile yetdi zâr ü muztar

Bir dâmda gördi bir kebûter

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Mecnun), çaresiz ve ağlar halde bir menzile ulaştığında, tuzağa düşmüş bir güvercini gördü;)

Aşağıdaki beyitte mecnunun mektubunu Leyla'ya götüren Zeyd bir güvercine benzetilir burada güvercinlerin haberleşmede kullanılan bir postacı kuş olduğuna dair bir atıf gizlidir:

Mektûb ile Zeyd olup sebûk-per

Azm eyledi eyle kim kebûter

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Zeyd, mektupla birlikte güvercin gibi uçup yola koyuldu.)

Aşağıdaki beyitte Leyla Mecnun'dan beklediği mektubun geciktiğini söylemek isterken gördüğü güvercinlerin beklediği haberci güvercin olmadığını ifade eder:

Kebûterden umârdum nâmesin gör za'f-ı tâli' kim

Görüp âhum odın menden yanâ ol hem güzâr etmez

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Güvercinden umardım mektubunu; ama talihe bak ki, O da görüp ahımın ateşini, benden yana geçip gitmez.)

Karga

Kargagiller ailesinden orta boyda siyah renkli bir kuş olan karga güçlü ayaklara ve düz iri bir gagaya sahiptir.

Aşağıdaki beyitte karga renginin siyahlığı dolayısıyla geceye benzetilir. Onun karşılığında ise şehir vakti öten bülbül sabahı temsil eder:

Mürg-i dem-i subh çekdi âvâz

Zâğ-ı şeb-i fîre kıldı pervâz

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Sabah vaktinin kuşu ötmeye başladı ve karanlık gecenin kargası uçup gitti.)

Aşağıdaki beyitte Leyla zayıflığından dolayı tanıyamadığı Mecnunu kargaya benzeter ve kendi zihninde bülbül gibi olan mecnunun bu haliyle bülbüllük iddiasıyla kendisini aldatan bir karga olduğunu söyler:

Hâşâ deye zâğ bülbülem men

Yâ lâf ura hâr kim gülem men

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

("Haşa ki, karga, 'Ben bülbülüm' desin; diken, gül olduğundan dem vursun!")

Aşağıdaki beyitte Mecnuna kavuşma ümidini yitiren Leylanın bulunduğu bahçe bir matem yerine döner ve orada öten karganın sesi de matem nağmesi olur:

Mâtem-kede oldı arsa-i bâğ

Mâtemde sürûd nâle-i zâğ

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Bağın arsası matem yerine dönmüş, karganın ötüşi de matem nağmesi olmuştu.)

Eserde karga üç yerde zikredilir birincisinde geceye benzetilir ikincisinde Mecnunun gösterenidir üçüncüsünde ise matemnesi çıkaran bir kuş olarak takdim edilir. Karganın kullanımı renginden dolayı uğursuz olarak ele alınır. Karganın zıddı olarak da bülbül zikredilir.

Kumru

Güvercingiller familyasından olan kumru, güvercin büyüklüğünde bir kuş olup boz renkli boynunda siyah halkasıyla tanınır.

Mecnun yolda Leyla'yı görüp ondan ayrıldıktan sonra aşk ve ayrılık acısıyla ne yapacağını bilmez bir halde yollara düşer her gördüğü varlık ve nesneye halini anlatmaya gayret eder. Onun bu serüven içerisinde dert arkadaşı olarak derdini açtığı kuşlardan birisi de kumrudur:

Bülbüllere şerh ederdi hâlin

Kumrîlere mihnet ü melâlin

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Bülbüllere halini açıyor, kumrulara hüznünü ve derdini döküyordu.)

Kuş

Metinde kuş için özel bir kuş adı verilmez ve bu isim kanatlıların genel adı olarak eserde yer alır.

Leyla Mecnundan ayrılıp eve gelmek istemez üzüntüden bayılır ve bu halini yuvadan uçmuş bir kuşa benzetir:

Men bir kuşem uçdum âşiyandan

Men handan ü meyl-i hâne handan

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

("Ben bir kuşum; uçtum yuvadan ... (Artık) ben nerede, eve dönme arzusu nerede?")

Aşağıdaki beyitte Mecnunun aşk haleti içerisinde ulaştığı yüksek erdemler anlatılırken onun yanık sesle söylediği şarkıların kuşlara yol gösterdiği belirtilir:

Tahrîr ile her çekende âvâz

Kuşlara dutardı râh-ı pervâz

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Yanık yanık şarkı söylemeye başladığında, kuşlara uçuş yolu gösterirdi.)

Eserde kuş Farsça şekliyle murg olarak da kullanılmaktadır. Bu beyitlerde kuş hızlı uçuşuyla ele alınmakta, seher vakti ötmesiyle zikredilmektedir. Bu haliyle kullanılan beyitlerde bülbüle atıf yapılmaktadır.

Hâşâ ki bu mürg-i fîz-refîâr

Âzâd ola men kalam giriftâr

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

("Allah etmesin ki, bu hızlı uçan kuş kurtulsun da, beri tutsak kalayım!")

Mürg-i seherî çekende âvâz

Eylerdi bir özge nevha âğâz

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Seher kuşu ötmeye başladığında ise şöyle garip bir ağıt tuttururdu:)

Mürg-i dem-i subh çekdi âvâz

Zâğ-ı şeb-i fîre kıldı pervâz

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Sabah vaktinin kuşu ötmeye başladı ve karanlık gecenin kargası uçup gitti.)

Mürg-i seheri getür zebâna

Göster dem-i subhdan nişâne

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

("Seherin kuşunu dile getir de, sabah vaktinden bir nişane göster.")

Papağan

Bir sıcak iklim kuşu olan papağan konuşma kabiliyeti taşımasıyla dikkat çeker gagası kıvrık dili kalın ve tüyleri parlak bir kuştur. Muhtelif boylarda türleri vardır.

Aşağıdaki beyitte Fuzuli şair doğasını papağan imajı üzerinden aktarır. İçtiği aşk şarabının kendisini papağan gibi konuşturduğunu ve bu yüzden şair olduğunu söyler:

Olmışdı refik u hem-zebânım

Ayîne-i tûti-i revânım

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Arkadaşım, dildaşım ve ruh papağanımın aynası olmuşlardı...)

Aşağıdaki beyitte Leyla Mecnun'a kendisinden murat almasını isterken Mecnun'u papağana dudaklarını da şekere benzetir çünkü papağanın gıdalarından biri de şekerdir:

Fîrûzeni et karîn-i yâkût

Kıl tûtiye kand-i nâbdan kût

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

("Firuze (gibi yeşil ayva tüylerinin bulunduğu yanağını) yakut (gibi kırmızı dudaklarım)a yaklaştır; böylelikle papağana halis şekerden rızık ver!")

Aşağıdaki beyitte Fuzuli papağanı yine poetik bir unsur olarak kullanır bu durumda şair söz bahçesinin papağanıdır:

Ey tûti-i bûstân-ı güftâr

Sarrâf-ı sühan Fuzûlî-i zâr

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Ey nutuk bahçesinin papağanı! Ey söz sarrafı, inleyen Fuzuli!..)

Leyla vü Mecnunda üç yerde zikredilen papağan iki beyitte poetik bir unsur olarak şairin kendisini bir başka beyitte ise Mecnunu işaret eder.

DÖRT AYAKLILAR

Aslan

Kedigiller familyasının en iri üyesi olan aslan kısa yuvarlak kafası geniş göğsü kaslı vücudu ve yuvarlak kulaklarıyla dikkat çeker. Aslanların erkekleri yeleli ve dişilerinden daha iri bir görüntüdedirler.

Mecnunun çöldeki yabanıl hayatı ve bu hayat içerisinde uzayan tırnakları aslanın tırnaklarına benzetilerek mecnunun yabanıl hayata sağladığı uyum vurgulanır:

Kaplan kimi cân urdı min dâğ

Aslan sıfatı uzatdı dırnağ

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Kaplan gibi, göğsüne binlerce yara açtı; aslan misali, tırnak uzattı;)

Oldı Esed âftâbdan dûr

Pür-dûd misâl-i şem'-i bî-nûr

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Arslan, ışıksız bir mum gibi dumanlar içinde kalıp, Güneş'ten uzak düştü;)

Mecnun çölde kaldığı süre içerisinde hayvanlarla dostluk kurmuş ve bu dostluk ile onların tabiatını değiştirmiştir. Öyle ki aslan ceylanla dost olmuş ceylanda aslandan süt emmeye başlamıştır:

Şîr olmuş idi enîs-i nahçîr

Nahçîr emerdi şîrden şîr

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Arslan ceylanın dostu olmuştu ve ceylan aslandan süt emiyordu.)

Ceylan

Boynuzlugiller familyasından olan ceylan çift toynaklıdır. Açık kahve tüyleri ince uzun bacakları ve bacaklarla karın arasında yer alan uzun siyah çizgisiyle zarif görüntüsü olan bir hayvandır.

Mecnun çölde gezerken bir avcının kurduğu tuzağa düşmüş bir ceylan görür:

Gördi ki bir avcı dâm kurmuş

Dâmına gazâller yüz urmuş

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Gördü ki; bir avcı tuzak kurmuş ve tuzağına ceylan yavruları yüz sürmüş;)

Mecnun avcıya tuzağa düşürdüğü bu güzel kokulu ceylan yavrusunu bağışlamasını söyler:

Rahm eyle bu müşg-bû gazâle

Rahm etmez mi kişi bu hâle

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

("Avcı, bu misk kokulu ceylan yavrusuna merhamet et! İnsan bu hale acımaz mı?")

Mecnun avcıya bedelini ödemek suretiyle bu ceylanı tuzaktan kurtarır ve onun tuzakta ıstırap çeken canını şad eder:

Ol turfe gazâlün açdı bendin

Şâd eyledi cân-ı derd-mendin

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(O güzel ceylanın ayağının bağını çözdü ve dertli ruhunu şenlendirdi.)

Deve

Devegiller familyasından olan deve evcil bir hayvandır. Yük ve binek hayvanı olarak kullanılmasının yanı sıra yünü sütü derisi ve eti içinde beslenir. Eğri uzun boynu yüksek bacakları ve hörgücüyle dikkat çeker.

İbni Selam Leyla'ya mihr olarak çok kıymetli nesneler göndermesinin yanında şeker kamışı yüklü binde deve gönderir:

Min nâka nebât-ı kand yüklü

Nesrîn derilü benefşe tüglü

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Yaban gülü renkli, menekşe tüylü, şeker kamışı yüklü bin deve;)

Leyla Mecnunla çölde buluşmaya giderken bir deveye biner ve adeta bütün dert ve tasalarını da o deveye yükler:

Bir mahmile bindi Leylî-i zâr

Kûh-ı gamın etdi nâkayâ bâr

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Zavallı Leyla bir mahmile bindi; gamlarının dağ gibi yükünü deveye yükledi.)

Leylanın Mecnuna duyduğu aşkı deveye anlatması deveyi kendisinden geçirerek mest eder adeta o da Leylanın aşkını kendi ruhunda hisseder ve böylelikle Leylayla aynileşir:

Efgânı edüp ceres ünin pest

Aşkî meyi etdi nâkanı mest

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Feryat ve figanı çan sesini bastırdı; aşkının şarabı deveyi mest etti.)

Devenin kendisi gibi aşk coşkusu üzerine düşmesi ona halini anlatır:

Çün nâkada gördi neş'e-i hâl

Kıldı ana hem beyân-ı ahvâ

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Devede coşkunluk neşesi görünce, ona da halinden bahsetmeye başladı;)

Leyla çölde Mecnun'a dair sözlerini tamamlamadan uzaktan bir deveye binerek kendisine gelen bir adam görür:

Hatm eylemedin sözini ol mâh

Bir nâka-nişîn görindi nâgâh

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(O ay yüzlü daha sözünü tamamlamadan, ansızın deve üstünde birisi göründü.)

Nâka eseriyle bir sebük-hîz

Gördi ki gelür nesîm tek fîz

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Deve üzerinde usta bir binicinin rüzgar gibi hızla geldiğini gördü.)

Deve mesnevi içerisinde çeyiz olarak verilmesi bir binit hayvanı olarak kullanılması ve özel anlamda da Leylanın aşk sırrını anlayarak onunla aynileşmesi yönünden ele alınır.

Kaplan

Kedigiller familyasından olan kaplan bu türün en irisi olarak bilinir. Keskin dişleri güçlü çenesi ve çizgili derisiyle dikkat çeken bir yırtıcıdır.

Mecnun aşk acısı ve yar hasretiyle öyle bir noktaya gelir ki tırnaklarının uzamasıyla aslana göğsüne açtığı dağ yaralarıyla da kaplana benzer:

Kaplan kimi cân urdı min dâğ

Aslan sıfatı uzatdı dırnağ

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Kaplan gibi, göğsüne binlerce yara açtı; aslan misali, tırnak uzattı;)

SÜRÜNGENLER

Yılan

Sürüngenler familyasından olan yılan muhtelif türleri çatal dili soğuk yapısı ve özellikle zehirli oluşuyla insanların kendisinden çekindiği bir hayvandır.

Mecnun çöldeyken bütün vahşi hayvanlarla dostluk kurar bu dostluk halkası içerisinde aslanlar kaplanlar olduğu gibi yılanlar dahi vardır:

Hem-sohbeti mur u hem-demi mar

Tekye-gehi hak ü bisteri har

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Karıncalarla konuşuyor, yılanlarla arkadaşlık ediyor .. Sığınağı toprak, yastığı diken...)

Mecnunun annesinin mecnuna öğüt vermesinden etkilenen Fuzuli araya girerek bu bağlamda bir gazel söyler ve Mecnunu bu gazelde annesinin dilinden uyarır. Bir güzele gönül vermenin tehlikeli olduğunu zira onun zülüflerinin aşığın canına kasteden bir engerek yılanı gibi olduğuna dikkat çeker:

Her ebru-yı ham katlüne bir hancer-i hûn-rîz

Her zülf-i siyeh kasduna bir ef'î yılandur

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

Her hilâl kaş, katlin için kan dökücü bir hançer; Her siyah zülûf, canına kasteden engerek cinsi bir yılandır.

BÖCEKLER

Muhtelif renklerde ve boyutlarda olan karıncalar toplu yaşamaları çalışkanlıkları ile zikredilirler.

Karınca

Mecnun çölde her türlü hayvanla dostluk kurduğu bir dönemde karıncalarla da konuşarak onlara kendi aşk acılarını aktarır ve onu bir muhatap olarak öne çıkarır:

Hem-sohbeti mur u hem-demi mar

Tekye-gehi hak ü bisteri har

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Karıncalarla konuşuyor, yılanlarla arkadaşlık ediyor .. Sığınağı toprak, yastığı diken...)

**Mecnun yine kaldı zar ü mehcur
Hem-sohbeti mar ü hem-demi mur
(DOĞAN, Muhammet Nur (2000).**

(Mecnun yine yılanlarla ve karıncalarla baş başa, ağlar inler ve terk edilmiş bir halde kaldı;)

Mecnun karıncayı derdini aktardığı bir dost olarak kabul eder ve onu görünce Leyla'nın yüzündeki benler aklına düşer ve karıncaya hitap ederek bu görüntüsüyle Leyla'nın benine benzemeye çalışmasından uzak durmasını söyler zira Leyla'nın beni canının bağlı olduğu sevgilisine ait bir değerdir bu değeri hiçbir karınca karşılayamaz:

**Haline taarruz etme ey mur
Kim bağludur anda can-ı mehcur
(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).**

("Ey karınca! (Onun) benine musahat olma! Zira onda benim ayrılmış canım bağlı ...

")

Kelebek

Pul kanatlılar ailesinden olan kelebekler oldukça farklı türleriyle bilinen bir böcektir. Kanatları desenleri muhtelif renklerde olan nazik ve naif olan uçucu böceklerdir.

Fuzuli Allaha yakarırken Cebrail'i onun hikmetinin mumuna koşan ve onun ateşini kendisine yakan Cebrail olarak niteler:

**Kudretün gül-zârına bir sebze Sidrü'l-müntehâ
Hikmetün şem'ine bir pervâne Cibrîl-i emîn
(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).**

Sidretü'l-mümeha, senin kudretinin gül bahçesinde bir yeşillik; Cebrail ise, senin hikmetinin lambasına bir pervanedir.

Mecnunun babası oğlunun perişan halini görünce kendisini ateşe atan kelebekler gibi üzüntüden ne yapacağını bilmez hale gelir:

**Pervâne kimi yüz urdı nâra
Çün yetdi ve eyledi nezâre
(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).**

(Pervane gibi ateşe yöneldi ... Yaklaşıp bakınca, gördü.)

Zeyd, Mecnun ile Leyla arasında habercilik yaparken Leyla'nın haberini Mecnun'a getirir ve Mecnun'un sözlerini Leyla'ya ulaştırmak için yola çıkar bu beyitte pervane Leyla'ya bülbül de Mecnun'a karşılık gelmektedir:

**Pervâne sözün deyüp çerâğa
Bülbül haberin yetürdi bâğa
(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).**

(Pervanenin sözünü çerağa iletti; bülbülün haberini bağa ulaştırdı.)

MİTOLOJİK

Anka

Anka hayal ürünü bir kuştur. Kaf dağında yaşaması ve kanaati temsil etmesiyle edebiyatta yer alır.

Yüzü insan yüzüne benzer, boynu uzun, tüyleri renk renktir. Kendisinde her hayvandan bir alâmet bulunduğu ya da vücudunda otuz kuşun renk ve alâmeti olduğu, bu nedenle İranlıların Anka'ya Sirenk, Simurg dedikleri söylenir. Kırmızı ve altın renkli, uzun tüylü, güzel sesli ve erkektir. Bir rivayete göre dişidir. Tanrı sonra buna bir erkek yaratmıştır.

Leylanın annesi Leylayı okuldan alıp eve getirdiğinde kendisine evi Anka kuşu gibi mekân tutmasını ister çünkü Anka Kaf dağında yalnız yaşamakta ve kimseye ihtiyaç duymamaktadır:

Ankâ kimi uzlet eyle pîşe

Eyle revîş eyle kim hemîşe

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Anka kuşu gibi yalnızlığı adet edin! Daima öyle hareket et)

Ejderha

Ağzından ateş çıkan kanatlı bazen yediye kadar başları olan bir mitolojik varlıktır. Genellikle hazineleri ve defineleri beklemesiyle söz edilir.

Leyla'yla Mecnun okulda birbirlerine âşık olup ayrılamaz hale gelince arkadaşları onları korumak için birbirinden ayırırlar ve böylelikle birbirinden ayrılmaması gereken ejderha ve define birbirine uzak düşmüş olur burada ejderha Mecnun'u define de Leyla'yı imgelemektedir:

Söz demediler bu mâcerâdan

Ne gencden ü ne ejderhadan

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Hiç kimseye bu maceradan söz etmediler; ne defineden, ne ejderhadan bahis açtılar.)

Mecnunun babası Leyla'yı istemeye gider ancak Leyla'nın babası hazinesini koruyan bir ejderha niteliğiyle bu talebe olumsuz cevap verir:

Ol serv-i semen-berün atası

Ol genc-i nihanun ejdehası

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(O yasemin göğüslü servinin babası, yani o gizli hazinenin ejderhası.)

Hümâ

Gökte yaşadığını bulutlar üzerinde yuva yaptığını ve yere hiç inmediğine inanılan bir kuştur gölgesi kutlu olan bu kuş gölgesini kimin üzerine salsın onu mutlu ve bahtlı eylemesiyle zikredilir. Hüma'nın yuvası bulutlar üzerindedir.

Fuzuli aşağıdaki beyitte Kanuni Sultan Süleyman'ın hükümdar olarak güç ve kudretine gönderme yaparak onun gökteki Hüma'ya nazar ettiği gölgesiyle insanlara kut veren Hüma'ya nazarıyla padişah kut verir ve o kut ile Hüma güneşin üzerine kanat salarak güneşi kanatlar altına alır. Buradan güneşin Kanuni olduğu açıktır. Hüma padişaha padişahta Hüma'ya kut vermiştir:

Gökde nazar etse bir hümâyâ

Hurşîde salur hümây sâye

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Gökte ise (o), bir Hüma kuşuna bakar olsa; Hüma, Güneş'e bile gölge salacak hale gelir.)

Aşağıdaki beyitte Leylaya talip olan İbni Selam mutluluk zirvesinin yeni yetme Hüma'sı olarak nitelendirilir:

Ol turfe hümâ-yı evc-i ikbâl

Asûde-zamîr ü fârîğu'l-bâ

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(O mutluluk doruğunun güzel Hüma'sı, gönlü rahat ve başı dinç bir halde.)

Aşağıdaki beyitte Mecnun'un merak eden Nevfel ona yardım etmeye karar verir ve kendisine vahşi hayvanlarla beraber yaşamının onun muradına ulaştırmayacağını belirtir eper Mecnun'un mutluluk istiyorsa bunu Hüma kuşundan define istiyorsa onu da ejderhadan istemelidir. Burada Nevfel hem Hüma'nın hem de ejderhanın niteliklerini kendisinde bulunduğunu söyleyerek Mecnunu muradına kavuşturacağını belirtir:

Devlet dilesen hümâdan iste

Genc isetesen ejdehâdan iste

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Saadet istiyorsan Hüma kuşundan iste; hazine diliyorsan ejderhadan dile!)"

KOZMİK

Kozmik âlemle hayvanların ilişkisi mitik ve kozmik karakterin birlikteliğiyle alakalıdır. Yıldızlarla yıldızlara olağanüstü güçler atfeden ve onların kendi bahtları üzerinde etkin olduğuna inanan insanlık kadim zamandan beri kozmik âlemi gözlemlemiştir. Gözlemlerin neticesinde yeryüzünde temasta olduğu hayvanların suretlerini gökyüzündeki yıldızların dizilişleriyle irtibatlandırmışlardır. Yıldızların dizilimlerini hayvanlara benzetmişler böylelikle tespit ettikleri yıldızlara bu hayvanların isimlerini vermişlerdir. Bu bağlamda Leyla vü Mecnun'da balık, boğa, oğlak, koç, yengeç burçlarının zikredildiği görülür. Bunlar izafe edilen hayvan isimleri olduğu için etraflıca incelemeye gerek görülmemiştir.

Balık

Hût eyledi habs-i Yûnis-i rûz

Berk-ı şafak oldu âsmân-sûz

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Balık, gündüz Yunusunu karnında hapsetti ve şafak şimşegi gökyüzünü yandırdı;)

Sığır

Gâv-ı felek oldu gâv-ı anber

Doldurdu cihâna anber-i ter

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Gökyüzü Boğası, amber boğası olarak dünyaya taze amber saçtı;)

Keçi

Büzgâle-i âsman töküp mû

Gök safhasın eyledi siyeh-rû

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Gök kubbenin Oğlağı, tüylerini dökerek, gökyüzü sayfasını simsiyah etti.)

Koç

Olmışdı dolup kebâb ile hân

Cedy ü hamel ile âsman-sân

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Sofra öylesine kebabla dolmuştu ki; Oğlak' ı ve Koç'u ile gökyüzüne benzemişti.)

Gökde Hamel oldu âşikâre

Âhû-bere çıhdı sebze-zâre

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Hamel, gökte gözüktü ve ceylan yavrusu çimenliğe çıktı;)

Oğlak

Olmışdı dolup kebâb ile hân

Cedy ü hamel ile âsman-sân

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Sofra öylesine kebabla dolmuştu ki; Oğlak' ı ve Koç'u ile gökyüzüne benzemişti.)

Yengeç

Harçenk kılup seher yelin def

Hâsiyyeti verdi zulmete nef

(DOĞAN, Muhammet Nur, 2000).

(Yengeç, seher yelini uzaklaştırarak, etkisiyle karanlığı daha da koyulaştırdı;)

KANATLILAR	DÖRT AYAKLILAR	SÜRÜNGENLER	BÖCEKLER	MİTOLOJİK	KOZMİK
BÜLBÜL	ASLAN	YILAN	KARINCA	ANKA	BALIK
DOĞAN	CEYLAN		KELEBEK	EJDERHA	BOĞA
GÜVERCİN	DEVE			HÜMA	KOÇ
KARGA	KAPLAN				OĞLAK
KUMRU					YENGEÇ
KUŞ					
PAPAĞAN					
ŞAHİN					

Sonuç

İnsan kendi doğal ortamını hayvanlarla paylaşan bir varlıktır. Bundan dolayı bu hayvanların insan yaşamını pek çok yönden etkilediği bir gerçektir. İnsanlar hayvanların bir kısmını evcilleştirerek onların et, süt ve derisinden yararlanmış yabani olan güçlü hayvanlarla mücadele etmiş, kuşlara özen duymuş onları kendi hizmetlerinde kullanmış yahut avlamıştır.

Leyla vü Mecnun mesnevisinde hayvanlar gerçek anlamlarından çok metaforik anlamda kullanılmışlardır. Dikkat çeken bir şey de aynı hayvanın muhtelif öykü kahramanlarının göstereni olmasıdır. Bu bağlamda hayvanlar iyiyle kötünün, güzelle çirkinin ifade edilmesinde birer metafor olarak kullanıldıkları gibi, öykü kahramanı olan Mecnun ve Leyla'nın dert arkadaşı olarak da dikkat çekerler.

Eserde sadece gerçek hayvanlar yer almaz. Bunların yanında mitolojik hayvanlar ve kozmik hayvanlar da söz konusu edilir. Bu bağlamda esere hayvanların kullanılması açısından bütüncül bir şekilde bakarsak hayvanların gerçek hayvanlar, mitik ve kozmik hayvanlar olmak üzere üç kategoride işlendiği görülür. Fuzuli hayvanları yer yer kendi poetik anlayışını somutlaştıran birer figür olarak da kullanır.

KAYNAKÇA

- Batıslam, H. Dilek (2002). "Divan Şiirinin Mitolojik Kuşları: Hüma, Anka ve Simurg", Türk Kültürü İncelemeleri.
- Çoruhlu, Yaşar (2002). Türk Mitolojisinin Ana Hatları.
- Doğan, Muhammet Nur (2000). Leyla ve Mecnun.
- Durkaya, Hayriye (2010). Fehîm-i Kadîm Divanı'nda Hayvanlar Üzerine Bir İnceleme.